

Liesbet van Zoonen

Nu reizen door de coronacrisis aan banden is gelegd, heeft het internationaal cultuurbeleid de digitale mogelijkheden omarmd. Misschien een mooie kans om het roer radicaal om te gooien en met het ICB binnen onze landsgrenzen te blijven?

Internationalisering in tijden van corona

In verschillende interviews en artikelen in deze *Boekman* klinkt de logische vraag of er nog wel internationalisering mogelijk is ten tijde van corona. Immers, reisbewegingen binnen Nederland zijn al beperkt, laat staan dat je naar het buitenland kunt. Tegelijkertijd is er in de afgelopen maanden overal in hoog tempo enorm creatief aan digitale distributie en participatie gewerkt. In de context van het internationaal cultuurbeleid transformeerde bijvoorbeeld het Erasmus Huis in Indonesië in een online versie, creatief omgetiteld tot het e-rasmus huis. Maar ook de reguliere nationale en internationale activiteiten van gesubsidieerde en vrije producenten werden online gezet, vergezeld van digitale vormen van publieksinteractie. In de cultuurwerkgroep van de Nederlandse AI Coalitie, een publiek-privaat samenwerkingsverband waarbij overheid, bedrijfsleven, onderwijs- en onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties zich inzetten om AI-ontwikkelingen in Nederland te stimuleren, is bovendien te zien hoe digitale technieken klassieke kunstvormen als dans kunnen *enhancen* en *augmenten* met datagestuurde choreografieën van avatars.¹

Digitaal beleid en instrumentarium

Het is verleidelijk om te claimen dat digitaal in al zijn varianten de meest geëigende vorm voor het toekomstige internationale cultuurbeleid zal zijn. De fundamentele grenzeloosheid

van digitaal verbindt ons met de rest van de wereld als we binnenshuis moeten blijven vanwege corona, maar ook als we binnen de landsgrenzen willen blijven vanwege onze zorgen over het milieu. De coronacrisis gaat dan misschien wel voorbij maar de milieucrisis niet, en in die context ligt het voor de hand om over de toekomst van het ICB vooral als digitaal beleid en instrumentarium na te denken. Dat gezegd hebbende, staat buiten kijf dat het huidige internationaal cultuurbeleid een fysieke beweging van binnen de landsgrenzen naar daarbuiten behelst. Het ICB gaat expliciet over Nederlandse cultuur in het buitenland, al is dat buitenland de laatste jaren minder diffuus geworden en kennen we inmiddels ‘focuslanden’, ‘maatwerklanden’ en landen waar we – in termen van Esther Captain – ‘verstrengeld’ erfgoed mee hebben.

Het is verleidelijk om te claimen dat digitaal in al zijn varianten de meest geëigende vorm voor het toekomstige internationale cultuurbeleid zal zijn

Toch is het heel goed mogelijk om het internationaal cultuurbeleid ook binnen de Nederlandse landsgrenzen vorm te geven; twee artikelen in dit themanummer geven daar fantastische voorbeelden van. Judith Frederiks en Tamara van Kessel maken met hun artikel over de SDG's duidelijk hoe een bij uitstek internationaal vraagstuk juist in de lokale context, dicht bij huis, invoelbaar kan worden gemaakt. Onder het motto 'Iepen Minsk' streed Leeuwarden succesvol voor de toewijzing van Culturele hoofdstad van Europa met een programmering die de combinatie cultuur-natuur-duurzaamheid als kern had, en die met projecten als *Poetic Potatoes* ook nog eens humor aan bewustwording koppelde.² Het tweede voorbeeld komt uit het interview van Mirthe Berentsen met de uit Kameroen afkomstige kunstenaar en biotechnoloog Bonaventure Soh Bejeng Ndikung over zijn werk en plannen voor *Sonsbeek 20-24* in Arnhem. Daarin neemt hij de historische en hedendaagse aanwezigheid van het buitenland in Nederland, in de personen van vluchtelingen, nomaden, migranten en mensen uit de voormalige koloniën, als uitgangspunt voor zijn artistieke bevraging van het Nederlandschap.

Avatars en hologrammen

Als we met de bril van Ndikung naar internationaal cultuurbeleid kijken, dan zien we hoe we het kunnen omdraaien en richten op de bewegingen van buiten naar binnen. We moeten dan eerst erkennen dat vrijwel al het grootstedelijke cultuurbeleid in Nederland internationaal cultuurbeleid geworden is. Een stad als Rotterdam herbergt inmiddels meer dan tweehonderd nationaliteiten, en ook de andere drie grote steden zijn zogenoemd 'superdivers', wat wil zeggen dat de meerderheid van de bevolking een migratieachtergrond heeft en dat er geen meerderheidsgroepen meer zijn. In dergelijke grote steden identificeren steeds minder mensen zich met nationale identiteit en cultuur, maar verbindt de stedelijke worteling hen wel degelijk. Zoals voetballer en influencer Soufiane Touzani zegt: 'Ik voel me soms Nederlander, soms Marokkaan, maar altijd Rotterdammer!' De gemeente Rotterdam heeft zich allang gerealiseerd dat voor al die Rotterdammers een stedelijk cultuurbeleid nodig is dat ruimte geeft aan die super-

diversiteit, dat zich richt op verbintenis, wederzijds begrip en gedeelde ervaringen van al die nationaliteiten (RRKC 2019). De realiteit is echter dat we dat soort beleid geen internationaal cultuurbeleid noemen, met al zijn prettige en opgewekte associaties van 'inspiratie, kennisvergroting, verrijking, het bereik van een groter publiek en marktverruiming' (Blok et al. 2019, 8). Sterker nog, zodra het over de internationale wisselwerking met nationaliteiten en culturele achtergronden binnen Nederland gaat, belanden we ineens in het politiek veel meer beladen beleidsdiscours van diversiteit en inclusiviteit. Dan beginnen sommige politici zich ineens kapot te ergeren, maar vinden verschillende makers het plotseling ook 'ingewikkeld' of 'kunstmatig' om andere nationaliteiten bij hun werk te betrekken.

Wat nu als we de corona- én de klimaatcrisis aangrijpen om een radicaal andere versie van internationaal cultuurbeleid binnen onze landsgrenzen te gaan uitvoeren. Wie graag op een exotische, zonovergoten locatie wil spelen, in New York op Broadway wil staan of in Brazilië een stadion wil vullen, schaft een verzameling digitale productie- en vertoningsmiddelen aan en stuurt zijn avatars en hologrammen op pad. Wie graag met internationaal geworteld talent wil samenwerken, pakt niet meer automatisch het vliegtuig maar neemt eerst eens de trein naar een van de grote steden en dan de tram naar Rotterdam-Zuid of Amsterdam-Nieuw West. Zo verbeteren we met internationaal cultuurbeleid de vitaliteit en cohesie in onze eigen steden en sparen we het milieu. ●

Literatuur

- Blok, S., S.A.M. Kaag en I. van Engelshoven (2019) *Beleidskader internationaal cultuurbeleid 2021-2024*. Tweede Kamer 31482, nr. 108.
RRKC (2019) *Rotterdamse cultuurvisie: cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad*. Rotterdam: Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Noten

- 1 nlaic.com/toepassingsgebied/cultuur/
2 www.bildtseardappelweken

Liesbet van Zoonen is hoogleraar Cultuursociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, en bekleedt een aantal nevenfuncties in de cultuursector. Dit artikel is op persoonlijke titel